

FITOPATOLOGIA

Tipus d'assignatura: OPTATIVA 2n. cicle

Departament responsable: BIOLOGIA VEGETAL

Coordinador: Dr. M. Nadal

PROFESSORS QUE IMPARTEIXEN L'ASSIGNATURA:

Teoria:

Dr. M. Nadal Depart.: Biologia Vegetal

Dra. A. Moret Depart.: Biologia Vegetal

Pràctiques:

Dra. A. Moret Depart.: Biologia Vegetal

Dr. M. Nadal Depart.: Biologia Vegetal

DISTRIBUCIÓ TEMPORAL

Segon cicle: 5 è - 7 è quadrimestre (setembre-febrer). Un total de 60 hores repartides de la manera següent: 30 hores de teoria, 25 hores de pràctiques de laboratori i 5 hores de pràctiques de camp.

Codi: 1350565

Nombre total de crèdits: 6

ASSISTÈNCIA

Es recomana a l'alumne l'assistència a les classes teòriques. L'assistència a les classes pràctiques, de laboratori i de camp, és obligatòria.

CRITERIS D'AVUACIÓ

S'avaluaran tant els coneixements teòrics com els pràctics. L'avaluació dels coneixements teòrics es farà mitjançant un examen escrit i la dels pràctics mitjançant la qualificació de la memòria de pràctiques que s'entregarà, com a més tard, el dia oficial de l'examen de teoria i serà avaluada pel professor responsable de pràctiques.

OBJECTIUS (Teoria)

Introduir a l'alumne al coneixement dels diferents aspectes de les malalties dels vegetals com són els símptomes que produeixen, els mecanismes de penetració dels agents patògens i toxines que aquests elaboren, substàncies que sintetitzen les plantes com a resposta a les infeccions (fitoalexines), epidemiologia, profilaxi i terapèutica (incloses les diferents modalitats). També s'estudien les interaccions planta/patogen a nivell molecular i les tècniques analítiques que permeten establir el diagnòstic. Aquests primers aspectes constitueixen la **Fitopatologia General** que es complementa amb la segona part del programa en la que s'inclou la **Fitopatologia Descriptiva**. Aquesta té com a objectiu la descripció de les malalties més importants produïdes pels diferents grups d'agents patògens considerant diversos aspectes: descripció de l'agent patogen (mecanismes de dispersió, formes de penetració i biologia), cicle de la malaltia, possibles plantes hostatjants, distribució geogràfica del patogen, importància econòmica i formes de control. Els diferents aspectes que es tracten en aquest apartat donen a l'alumne

una visió àmplia i a la vegada aprofundida sobre les malalties de les espècies vegetals.

OBJECTIUS (Pràctiques)

L'objectiu de les classes pràctiques és permetre a l'alumne verificar els coneixements teòrics adquirits, a la vegada que dotar-lo de les eines necessàries perquè un cop superades les proves sigui capaç d'aplicar aquests coneixements, no sols en l'àmbit de la recerca i la docència sinó també en altres aspectes del món laboral.

PROGRAMA DE TEORIA

Fitopatologia general

Tema 1.- Introducció. El paper del Fitopatòleg en la societat. Concepte de malaltia en les plantes. Causes de les malalties i la seva importància econòmica. Parasitisme i patogenicitat.

Tema 2.- Simptomatologia: Síntomes i signes. Modificacions de l'aspecte general de la planta i alteracions citohistològiques. Efecte dels patògens sobre la fisiologia de les plantes.

Tema 3.- Relacions de les plantes amb el seu entorn. Contaminació atmosfèrica. Plugues àcides. Efecte hivernacle. Contaminació del sòl. Deficiències nutricionals i toxicitat. Efectes de la temperatura, la llum i la humitat.

Tema 4.- Patogènia de les malalties infeccioses: Inoculació. Penetració dels patògens. Infecció: Agressivitat i Virulència.

Tema 5.- Interaccions planta/patogen a nivell molecular. Estratègies de les plantes en front les infeccions: barreres físiques, químiques i síntesi de fitoalexines. El paper de les toxines, els enzims i els reguladors del creixement en les infeccions.

Tema 6.- Mecanismes de resistència. Hipersensibilitat. Resistència sistèmica adquirida. Millora genètica. Biotecnologia i Patologia Vegetal.

Tema 7.- Interaccions planta/patogen entre poblacions. Elements d'una epidèmia. Condicionants del desenvolupament i de l'atenuació de les epidèmies. Vectors.

Tema 8.- Com diagnosticar les malalties de les plantes. Tipus de mostres, recollida, preparació, tramesa i conservació. Processat de les mostres.

Tema 9.- Aïllament de patògens. Medis de cultiu genèrics i selectius. Recompte d'U.F.C. i determinació de concentracions d'espores. Tincions específiques. Mètodes automatitzats en la diagnosi

Tema 10.- Profilaxi i terapèutica. Inspecció fitosanitària i Quarantenes. El passaport fitosanitari europeu. Control de les malalties: Tècniques culturals o agronòmiques i medis físics (radiacions d'onda curta, solarització, ...).

Tema 11.- Control Químic. Característiques generals dels fitofàrmacs. Formes d'acció i d'aplicació. Legislació bàsica sobre productes fitosanitaris. Resistència als fitofàrmacs.

Tema 12.- Control Natural i Control Biològic: Concepte i modalitats. Control biològic d'insectes i àcars. Mètodes autocides. Control biològic de nematodes, bacteris, fongs i males herbes. Control Integrat.

Fitopatologia descriptiva

Bacteriosis

Tema 13.- Característiques dels bacteris fitoparàsits. Principals espècies fitoparàsites del gèn *Pseudomonas*. El fals foc bacterià: *Pseudomonas syringae* pv. *syringae*. Principals espècies fitoparàsites del gènere *Xanthomonas*. La podridura negra de les crucíferes: *Xanthomonas campestris* pv. *campestris*.

Tema 14.- Malalties produïdes per espècies del gènere *Erwinia* spp. El foc bacterià: *E. amylovora*. Les podridures humides: *E. carotovora*.

Tema 15.- Malalties produïdes per *Clavibacter* spp. El càncer bacterià del tomàquet: *Cl. michiganensis* subsp. *michiganensis*. La podridura anular de la patata: *Cl. michiganensis* subsp. *sepedonicus*.

Tema 16.- Espècies fitoparàsites del gènere *Agrobacterium*. L'agalla de coll: *Agrobacterium tumefaciens*. Espècies fitoparàsites del Gen. *Streptomyces*. La sarna comuna de la patata: *Streptomyces scabies*. Fitoplasmes.

Micosis

Tema 17.- Malalties produïdes per Plasmodioforomicets. L'hèrnia de les crucíferes: *Plasmodiophora brassicae*.

Tema 18.- Malalties produïdes per Oomicets. Les podridures d'arrel i de coll: *Pythium* spp. El mildiu de la patata i del tomàquet: *Phytophthora infestans*. El mildiu de la vinya: *Plasmopara viticola*.

Tema 19.- Malalties produïdes per Quitridiomicets. La sarna berrugosa de la patata: *Synchytrium endobioticum*.

Tema 20.- Malalties produïdes per Ascomicets. Tafrinals: l'arrufat del presseguer (*Taphrina deformans*). Erisifals: l'oïdi dels cereals (*Erysiphe graminis*) i l'oïdi de la vinya (*Uncinula necator*).

Tema 21.- Ofiostomatals: La grafiosi de l'om (*Ophiostoma novo-ulmi*). Hipocreals: el càncer de la pomera (*Nectria galligena*). Helotials; el momificat de la fruita (*Sclerotinia fructigena*). Dotideals: El clivellat de la pomera (*Venturia inaequalis*).

Tema 22.- Malalties produïdes per Basidiomicets. Agaricals: la podridura blanca de les arrels: (*Armillaria mellea*). Afil·loforals: l'esca de la vinya (*Stereum hirsutum*).

Tema 23.- Malalties produïdes per teliomicets. Ustilaginals: el carbó del blat de moro (*Ustilago maydis*) i els carbons dels cereals: (*U. tritici* i *Tilletia caries*). Uredinals: el rovell del blat (*Puccinia graminis*).

Tema 24.- Malalties produïdes per Deuteromicets. Hifomicets: la podridura grisa del raïm (*Botrytis cinerea*), la verticil·losi (*Verticillium spp.*), les fusariosis i les traqueomicosis: (*Fusarium spp.*).

Tema 25.- Malalties produïdes per Celomicets: la septoriosi de l'api (*Septoria apiicola*), l'antracnosi de la mongeta (*Colletotrichum lindemuthianum*) i el càncer de les gimnospermes (*Pestalotiopsis spp.* i *Seiridium spp.*).

Fanerògames paràsites

Tema 26.- Fanerògames paràsites. Característiques generals. Danys produïts per males herbes i per fanerògames paràsites. Espècies més importants de Cuscutàcies, Lorantàcies, Orquidàcies, Orobancàcies i Rafflesiàcies.

Virosis

Tema 27 .- El "virus del mosaic del tabac": TMV. El "virus del mosaic de les cucurbitàcies": CMV. La "tristesa dels cítrics". El "virus de la Sharka" de *Prunus* spp.

Helminthiasis

Tema 28.- Nematodes fitoparàsits: principals característiques morfològiques i anatòmiques. Els "nematodes dels nòduls radiculars". Els "nematodes enquistats". Els "nematodes lesionants" Els "nematodes que infecten bulbs, fulles, tiges i llavors.

Acarosis

Tema 29.- Infestacions produïdes per àcars: Tetràniquids, Tarsonèmids i Eriòfids. Principals tipus de símptomes i espècies afectades.

Infestacions produïdes per insectes

Tema 30.- Apterigotes d'interès fitopatològic. Espècies perjudicials de Pterigotes: Tipus de lesions i danys que produeixen.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA (Teoria)

AGRIOS, G.N.; 1.995. *Fitopatología*. Edit. Limusa. México.

ALBOUY, J.; DEVERGNE, J.C.; 1998. *Maladies à virus des plantes ornementales*. INRA. Paris

DICKINSON, M.; BEYNON, J.; 2001. *Molecular Plant Pathology*. C.R.C. Press.

FORSYTHE.T.G.; 1.992. (Guía) *Plagas del campo: Control biológico*. Ed: CEAC. Barcelona.

GARETH, JONES D.; 1.987. *Plant Pathology*. Open University Press. Philadelphia

GOIDANICH, G.; 1990. *Manuale di Patologia Vegetale*. Vol. I, II, III, IV. Edizioni Agricole Bologna. Bologna.

HANLIN, RICHARD T.; 1.990. *Illustrated Genera of Ascomycetes*. APS Press. St. Paul, Minnesota, U.S.A.

ISAAC, S.; 1992. *Fungal-Plant Interactions*. Chapman & Hall. London

SCHUMANN, G.L.;1991. *Plant Diseases: Their Biology and Social Impact*. APS Press. St. Paul, Minnesota, U.S.A.

TJAMOS, E.C. & BECKMAN, C.H.; 1989. *Vascular Wilt Diseases of Plants*. Series H: Cell Biology Vol. 28 Springer-Verlag Berlin.

PROGRAMA DE PRÀCTIQUES

Pràctica 1.- Reconeixement de símptomes i signes. Estudi comparatiu de la simptomatologia de les malalties infeccioses i no infeccioses.

Pràctica 2.- Aïllament de fongs fitoparàsits. Preparació d'una cambra humida. Aïllament de fongs en substrat sòlid i determinació.

Pràctica 3.- Aïllament de fongs del sòl. Aïllament i determinació de bacteris fitoparàsits.

Pràctica 4.- Descoloració i transparentat de teixits vegetals. Observació d'estructures fúngiques a l'interior de teixits vegetals.

Pràctica 5.- Diagnòstic de les malalties de les plantes. Tècniques habituals de diagnòstic.

Pràctica 6.- Tècnica pel recompte de lesions asimptomàtiques del repiló de l'olivera.

Pràctica 7.- Determinació de concentracions d'espores. Inoculació de plantes amb fongs fitoparàsits.

Pràctica 8.- Determinació de la viabilitat de llavors. Extracció d'embrions de llavors, transparentat i observació de miceli.

Pràctica 9.- Determinació de l'activitat fungicida *in vitro*. Determinació gràfica i numèrica de la concentració inhibidora del creixement 50 % de *Sclerotinia sclerotiorum*.

Pràctica 10.- Determinació de virosis de plantes. Tècniques immunològiques d'identificació (ELISA).

Pràctica 11.- Extracció de nematodes fitoparàsits lliures del sòl. Extracció de nematodes endoparàsits de les arrels de les plantes (*Meloidogyne* spp.).

Pràctica 12.- Extracció de quists de nematodes (*Globodera* spp. i *Heterodera* spp.) a partir de mostres de sòl.

Pràctica 13.- Obtenció de preparacions permanents de petits artròpodes (àcars, àfids i trips). Determinació d'alguns especimens.

Pràctica 14.- Determinació morfològica de zoocecidis, micocecidis i bactericecidis.

Pràctica 15.- Pràctiques de camp.

BIBLIOGRAFIA DE PRÀCTIQUES

ALBOUY, J.; DEVERGNE, J.C.; 1998. *Maladies à virus des plantes ornementales*. INRA. Paris

DHINGRA, ONKAR D. I SINCLAIR, J.B.; 1985. *Basic Plant Pathology Methods*. CRC Press Boca Raton, Florida.

FOX, R.T.V.; 1.993. *Principles of Diagnostic Techniques in Plant Pathology*. C.A.P. International. London

MAUDE, R.B.; 1996. *Seedborne Diseases and their control*. CAB International Cambridge

NADAL, M.; MORET, A.; 2000. *Noms comuns de les malalties de les plantes*. Servei de Llengua catalana. U.B. Barcelona

NADAL, M.; MORET, A.; 2000. *Pràctiques de Fitopatologia*. Edicions Universitat de Barcelona. Barcelona.

NICKLE W.R.; 1.991. *Manual of Agricultural Nematology*. Marcel Dekker, Inc. New York. USA.

SCHAAD, N.W.; 1988. *Plant Pathogenic Bacteria*. APS PRESS St. Paul, Minnesota.

SERVEI DE PROTECCIÓ DELS VEGETALS; 2002. *Guia de productes fitosanitaris*. DARP: Generalitat de Catalunya.